

Ο κίνδυνος της απαξίωσης

/ Editorial

Ηλίας Λιαμής, Σύμβουλος Ενότητας Πολιτισμού

Οι προβλέψεις του συμπατριώτη μας Νικολάου Χρηστάκη, καθηγητή στο Πανεπιστήμιο του Γιέηλ, σχετικά με τις επιπτώσεις του κορονοϊού στην καθημερινότητα, όχι πλέον μιας περιοχής ή μιας Ηπείρου, αλλά ολόκληρης της ανθρωπότητας (“Apollo’s Arrow: The Profound and Enduring Impact of Coronavirus on the Way We Live” [«Το Βέλος του Απόλλωνα: Η Βαθιά και Διαρκής Επίπτωση του Κοροναϊού στον Τρόπο Ζωής Μας»]) αποτελεί, αν μη τι άλλο, μία πρόσκληση αλλά και μία πρόκληση συστηματικής ανάλυσης του τι βιώσαμε κατά τη διάρκεια του κορονοϊού σε όλα τα επίπεδα αλλά και ποιο θα είναι το αποτύπωμά του στο μέλλον.

Αναλύοντας τις επιπτώσεις της Ισπανικής Γρίπης, 100 χρόνια πριν, ο συγγραφέας αναλύει κοινωνικά μοτίβα, επικαλούμενος και τις, οπωσδήποτε, λιγότερες μαρτυρίες ανάλογων καταστάσεων από την εποχή του Μεσαίωνα και μετά. Εντοπίζει μία τριάδα αντιδράσεων κατά τη διάρκεια της επιδημίας και μια αντίστοιχη τριάδα αντιδράσεων κατά την μεταεπιδημική περίοδο. Αναφέρει πως η

ενστικτώδης απομόνωση για προστασία της υγείας, η αποταμίευση χρημάτων για αντιμετώπιση έκτακτων και απρόβλεπτων αναγκών καθώς και η καταφυγή στη θρησκευτική πίστη κατά τη διάρκεια της πανδημίας, τείνουν πάντοτε να αντιστραφούν όταν ο κίνδυνος περάσει. Με τα δεδομένα αυτά, πρέπει να περιμένουμε μία έκρηξη της επιθυμίας για κοινωνικές σχέσεις με αύξηση της ελευθεριότητας των ηθών, στροφή προς την ευκολότερη κατανάλωση και, τέλος, μείωση της θρησκευτικότητας, ό,τι κι αν αυτό σημαίνει. Επισημαίνει παράλληλα πως οι αρνητικές οικονομικές επιπτώσεις της επιδημίας θα δώσουν τη θέση τους σε μία απότομη οικονομική ανάπτυξη, κάτι που άλλωστε συνέβη και αμέσως μετά την Ισπανική Γρίπη, με παράλληλη ένταση των ανισοτήτων, όπως συνέβη στην περίπτωση μεταξύ νικητών Συμμάχων και ηττημένων Γερμανών μετά τη λήξη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου που συνέπεσε με το τέλος της.

Τα συμπεράσματα αυτά μπορούν να συμπληρωθούν και με τις επιπτώσεις σε καλλιτεχνικό επίπεδο: Στη μουσική, ο Άρνολντ Σαίμπεργκ, τη δεκαετία του 1920 δημιούργησε την 12τονική μουσική, ένα εντελώς νέο μουσικό σύστημα, που ανέτρεψε ριζικά τους παραδοσιακούς κανόνες της αρμονίας, ενώ η αρχιτεκτονική αποχωρίστηκε από τον ρομαντικό διακοσμητικό Γιούγκεντstil και γεννήθηκε το Μπάουχαους.

Ζούμε συνθήκες οι οποίες μπορούν να ανατρέψουν αυτές τις προβλέψεις; Μάλλον θα τις εντείνουν. Το καταναλωτικό μοντέλο, ως βασική παγκόσμια κοσμοθεωρία, είναι βέβαιο ότι σύντομα θα διεκδικήσει το μερίδιο της επιρροής του σε μια μουδιασμένη καταναλωτική κοινωνία, με περισσότερη ορμή.

Το ίδιο βέβαιο είναι πως θα αμφισβητηθούν ακόμη εντονότερα τα ηθικά πρότυπα και θα προβληθούν νέα μοντέλα κοινωνικής συμπεριφοράς, παντελώς αποκομμένα από περιορισμούς θρησκευτικού τύπου, που θα αιφνιδιάσουν επώδυνα τους φορείς μας παραδεδομένης ηθικής.

Όσον αφορά την καλλιτεχνική έκφραση, ο συνδυασμός νέων κοινωνιών και ψυχολογικών συνθηκών με τις νέες τεχνολογίες, θα δημιουργήσει ένα ριζικά διαφορετικό αισθητικό τοπίο. Ο παράγων αυτός δεν είναι καθόλου δευτερεύων: Η νέα αισθητική θα «ντύσει» το νέο μήνυμα των κέντρων διαμόρφωσης της κοινής γνώστης και θα επηρεάσει καταλυτικά την ψυχολογία των νέων ανθρώπων, καθώς και την κοινωνική τους συμπεριφορά.

Κοντολογίς, το καινούργιο έρχεται, περισσότερο απαλλαγμένο από ηθικές και πνευματικές αναστολές, καθώς, πνευματικοί φορείς απέτυχαν να προβάλλουν ένα πειστικό κοσμοείδωλο και κατά συνέπεια, μια πειστική εναλλακτική συμπεριφορά, στηριγμένη στις παραδοσιακές αξίες. Ιδιαίτερα η εμπλοκή της Εκκλησίας σε καταδικασμένες μάχες οπισθοφυλακής, με αποκορύφωμα την διεκδίκηση κύρους σε χώρους αλλότριους της φύσης της, όπως η ιατρική επιστήμη, την περιθωριοποίησαν ακόμη περισσότερο, προοιωνίζοντας χαλεπές μέρες ως προς τη θέση της στο νέο κοινωνικό και πνευματικό τοπίο. Είναι βέβαιο πως οι νεότερες γενεές θα επενδύσουν την ελπίδα μιας ποιοτικότερης ζωής στην επιστήμη, η οποία άλλωστε φαίνεται πως αναβάθμισε το κύρος της στην καταπολέμηση του ιού, και θα αδιαφορήσουν ακόμη περισσότερο για συζητήσεις περί μεταφυσικής η περί νοήματος ζωής. Όχι πως τα ερωτήματα αυτά θα εξαλειφθούν. Απλώς, θα αναζητηθούν υποκατάστατα και θα υπάρξει στροφή προς θύλακες πνευματικότητας (ή ...παραπνευματικότητας) που θα επιστρατεύσουν πιο σύγχρονους επικοινωνιακούς όρους. Οι κίνδυνοι από την εξέλιξη αυτή είναι ανυπολόγιστοι και παντελώς απρόβλεπτοι.

Αυτό που με βεβαιότητα θα διαφοροποιήσει το τοπίο της μετακορωνοϊκής περιόδου σε σχέση με την περίοδο μετά την Ισπανική Γρίπη, είναι η στρατηγική σημασία που θα παίξει η διαδικτυακή επικοινωνία, αλλά και προπαγάνδα. Όποιος αγνοήσει αυτή την παράμετρο, ουσιαστικά θα εξαφανιστεί από το προσκήνιο. Όποιος όμως νομίζει πως αρκεί η επικοινωνιακή στρατηγική χωρίς σοβαρή και συστηματική επεξεργασία θέσεων, απόψεων και κοινωνικών παρεμβάσεων σε όλα

τα επίπεδα, θα παραμείνει μεν στο προσκήνιο αλλά περισσότερο ως αντικείμενο γραφικότητας, ελκύοντας την ειρωνεία, τη χλεύη ή ακόμα και μία συμπάθεια ανάλογη με εκείνη που επιδεικνύεται σε συμπαθείς αποστράτους της ζωής.

Δυστυχώς, τους ρυθμούς τους δίνει η ίδια η ζωή, αδιαφορώντας για τις διαθέσεις, συχνά και τις αντοχές προσώπων και φορέων. Η πανδημία χτύπα σήμερα την πόρτα της Εκκλησίας η οποία, ίσως για πρώτη φορά στην ιστορία της με τέτοια ένταση, είχε ήδη εισέλθει σε κυκλώνα εσωτερικών συγκρούσεων σε όλα τα επίπεδα• πνευματικά, ποιμαντικά και δικαιοδοτικά. Τα ερωτήματα που προέκυψαν από την πρόσφατη παγκόσμια αναταραχή για τη φύση, τη στάση και το ρόλο της σε έναν ριζικά νέο κόσμο θα έπρεπε ήδη να αποτελούν αντικείμενο προβληματισμού και προετοιμασίας μεγάλων και συστηματικά προετοιμασμένων δράσεων, παρεμβάσεων και συναντήσεων, με επιστράτευση όλων των διαθέσιμων θεολογικών, πνευματικών και ηγετικών δυνάμεων της. Αφού όλα αυτά δεν τα ενεργοποίησε η καρδιακή μέριμνα για το μέλλον της ανθρώπινης κοινωνίας, και ιδιαίτερα της νέας γενιάς, στον αιώνα που διανύουμε, ας τα ενεργοποιήσει ένα εφιαλτικό αλλά ουδόλως εξωπραγματικό ενδεχόμενο:

Δεν βρισκόμαστε πλέον μπροστά στο ενδεχόμενο επιθέσεων μίσους εναντίον της Εκκλησίας, όπως ισχυρίζονται οι αυτόκλητοι διαδικτυακοί μεσσίες. Βρισκόμαστε ενώπιον του κινδύνου πλήρους απαξίωσης και αποκοπής της από την κοινωνία του 21ου αιώνα, με πρώτο θύμα τον σύγχρονο άνθρωπο που θα στερηθεί το ζωτικής σημασίας λυτρωτικό της μήνυμα.

<https://bit.ly/3eRj80W>